

PHILIPPE BURNY¹, BENON GAZIŃSKI², LECH NIEŻURAWSKI³,
CZESŁAW SOBKÓW⁴

Gospodarka Polski w porównaniu do Unii Europejskiej w świetle wybranych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego

1. Wstęp

W pracy podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy różnorodne polityki gospodarcze, w tym wsparcie z Unii Europejskiej w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju Polski. Zastosowano oprzyrządowanie, które obejmuje wiele metod badawczych w zakresie gromadzenia danych i ich późniejszej analizy. Badania literaturowe danych statystycznych przeprowadzono zgodnie z metodą opisową i porównawczą. Objęto nimi kilkadziesiąt różnych wskaźników i parametrów, aby typizować wyniki gospodarki na poziomie krajowym, w tym rolnictwo, rozwój infrastruktury, zatrudnienie, dochody ludności, stan służby zdrowia i bezpieczeństwa publicznego oraz względny poziom inwestycji i innowacji w gospodarce.

Przy użyciu wybranych wskaźników wiodących zbadano zaawansowanie procesu rozwoju zrównoważonego w Polsce oraz w pozostałych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Przeprowadzono analizę i ocenę – na podstawie danych Eurostatu – wiodących wskaźników rozwoju zrównoważonego krajów Unii Europejskiej z lat 2004–2016. W tym okresie Polska została zobowiązana do spełnienia określonych kryteriów unijnych, jak również uzyskała wsparcie w postaci dotacji europejskich. Przy użyciu wybranych wskaźników (stan gospodarki i rolnictwa, bezrobocie, jakość życia mieszkańców) zbadano rozwój społeczno-gospodarczy Polski i porównano je z danymi dla całej UE. Następnie takie wartości zostały dodatkowo przeanalizowane za pomocą wskaźnika względnej

¹ Walloon Agricultural Research Center and Agro-Bio-Tech Gembloux, University of Liège.

² Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Instytut Nauk Politycznych.

³ Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu.

⁴ Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu.

stopy wzrostu (wsw), tj. obliczonej względnej zmiany wartości parametru dla Polski (stosunek dwóch średnich wzrostów) do wartości obliczonej dla średniej krajów UE. Został on opracowany na potrzeby studium porównawczego dotyczącego rozwoju obszarów wiejskich Polski Północno-Wschodniej⁵. W konsekwencji, otrzymana wartość powyżej 1,0 oznacza szybsze tempo wzrostu w Polsce niż średnia dla krajów UE, a poniżej wartości 1,0 wskazuje na rosnącą lukę.

2. Idea zrównoważonego rozwoju

Koncepcja zrównoważonego rozwoju (ang. *sustainable development*) jest przejawem troski człowieka o jego środowisko naturalne i przejawem odpowiedzialności wobec przyszłych pokoleń⁶. Pojęcia tego użyto na Konferencji w Sztokholmie w 1972 r., poświęconej kwestiom globalnej ochrony środowiska. Uściślone ono zostało w Raporcie Komisji Bruntlanda z 1987 r.: „Rozwój zrównoważony to taki rozwój, który zaspokaja obecne potrzeby bez naruszania możliwości przyszłych pokoleń do zaspokajania ich własnych potrzeb”⁷.

U źródeł idei zrównoważonego rozwoju znajdują się dwa kluczowe pojęcia: podstawowe potrzeby (których zaspokojenie wobec najbiedniejszych na świecie powinno stanowić priorytet) i ograniczone możliwości (wynikające z zasobów, jakimi dysponuje Ziemia).

Zrównoważony rozwój to taki rozwój, który dąży do poprawy jakości życia oraz zapewnienia dobrobytu obecnego pokolenia, ale jednocześnie nie zagraża możliwościom zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń. Jest on możliwy do osiągnięcia wyłącznie poprzez zintegrowanie działań w zakresie rozwoju gospodarczego, ochrony środowiska i sprawiedliwości społecznej.

⁵ Według: Ph. Burny, B. Gaziński, *The EU Membership vs Rural Development. A Case Study of Eastern Poland*, w: *Strategie gospodarcze i społeczne Unii Europejskiej*, K. Opolski, J. Górski (red.), Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015, s. 199; $wsw = (b_{(PI)} : a_{(PI)}) / (b_{(UE)} : a_{(UE)})$, gdzie: $b_{(PI)}$ – średnia dla Polski w okresie końcowym, $a_{(PI)}$ – średnia dla Polski w okresie początkowym, $b_{(UE)}$ – średnia dla UE w okresie końcowym, $a_{(UE)}$ – średnia dla UE w okresie początkowym.

⁶ Z. Bukowski, *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2009, s. 24.

⁷ *World Commission on Environment and Development (The "Brundtland Commission"), 1987*, w: *A European Union Strategy for Sustainable Development*, European Commission, Luxembourg 2002, s. 21.

W rozwoju zrównoważonym łączy się cele ekonomiczne, ekologiczne i społeczne. Głównym narzędziem określającym szczegółowe cele i działania, zmierzające do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, ale również pomagającym w wypracowywaniu odpowiednich wzorców jest Strategia Zrównoważonego Rozwoju UE⁸. Priorytety i cele rozwojowe UE zawarte są także w wielu innych unijnych dokumentach strategicznych.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju stawia przed Unią Europejską wyzwania w ramach siedmiu kluczowych dziedzin:

- 1) zmiany klimatyczne i czysta energia,
- 2) zrównoważony transport,
- 3) zrównoważona konsumpcja i produkcja,
- 4) ochrona i gospodarowanie zasobami naturalnymi,
- 5) zdrowie publiczne,
- 6) integracja społeczna, demografia i migracja,
- 7) wyzwania związane z globalnym ubóstwem i zrównoważonym rozwojem.

3. System wskaźników zrównoważonego rozwoju UE

W dobie globalnego społeczeństwa informacja jest traktowana jako podstawowe dobro ekonomiczne. Znajduje to swój wyraz w koncepcji *New Economy*, traktującej informację jako nowy sektor w gospodarce. Wiedza, informacja i innowacyjność stanowią bowiem współcześnie strategiczny zasób organizacji, dają ich posiadaczowi przewagę w stosunku do innych uczestników gry rynkowej. Informacja staje się dobrem o wysokiej efektywności ekonomicznej⁹.

Zrównoważony rozwój jest zjawiskiem złożonym, które obejmuje swoim zasięgiem zagadnienia gospodarcze, społeczne, środowiskowe, instytucjonalne i przestrzenne. Do ich opisu wykorzystywane są zestawy wskaźników pogrupowane w łądy lub obszary tematyczne (problemowe)¹⁰. Najczęściej w ramach łądów lub obszarów tematycznych definiowane są zestawy wskaźników, tj. cech diagnostycznych opisujących pojedyncze zjawisko (np. poziom emisji CO₂).

⁸ *A European Union Strategy for Sustainable Development*, European Commission, Luxembourg 2002.

⁹ S. Czaja, A. Becla, *Ekologiczne podstawy procesów gospodarowania*, Wydawnictwo AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2007.

¹⁰ łądy mogą grupować od 3 zestawów wskaźników, np. gospodarcze, społeczne i środowiskowe, do 5, np. gospodarcze, społeczne, środowiskowe, instytucjonalne i przestrzenne.

Istnieje też możliwość opisu z wykorzystaniem miar agregatowych, które pozwalają na łączną ocenę zjawisk opisanych kilkoma cechami diagnostycznymi.

Aktualny zestaw wskaźników zrównoważonego rozwoju UE składa się z dziesięciu obszarów tematycznych (odzwierciedlających m.in. siedem wyzwań Strategii Zrównoważonego Rozwoju). Tematy przechodzą stopniowo od gospodarczych, poprzez społeczne i środowiskowe, aż do wymiaru instytucjonalnego i partnerstwa globalnego. Składają się na nie:

- 1) rozwój społeczno-ekonomiczny,
- 2) zrównoważona produkcja i konsumpcja,
- 3) włączenie społeczne,
- 4) zmiany demograficzne,
- 5) zdrowie publiczne,
- 6) zmiany klimatu oraz energia,
- 7) zrównoważony transport,
- 8) zasoby naturalne,
- 9) globalne partnerstwo,
- 10) dobre rządzenie.

Obszary te podzielone są następnie na podtematy, które pozwalają na prezentację celów operacyjnych oraz działań Strategii. W sposób naturalny odzwierciedlają one również cel główny – osiągnięcie dobrze prosperującej, opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju gospodarki, jak również zasady przewodnie związane z dobrym rządzeniem¹¹.

Na potrzeby lepszego zobrazowania i umożliwienia właściwego zrozumienia sposobu funkcjonowania i budowy zestawu wskaźników zrównoważonego rozwoju, wskaźniki te prezentuje się w postaci trzypoziomowej piramidy obrazującej cele główne (poziom 1), cele operacyjne (poziom 2) i działania (poziom 3), uzupełnione wskaźnikami kontekstowymi, które dostarczają ważnych informacji z poszczególnych obszarów.

Stałemu monitorowaniu podlega jakość poszczególnych wskaźników za pomocą tzw. profili jakości – metryczek zawierających podstawowe metadane o wskaźniku (definicję, ocenę poziomu dokładności i porównywalności wskaźnika, a także poziom dostępności).

Wskaźniki zrównoważonego rozwoju można zaprezentować za pomocą „piramidy”, tj. z podziałem na trzy poziomy odzwierciedlające ich hierarchię. Na szczycie piramidy znajduje się 11 wskaźników wiodących (ang. *headline indicators*), monitorujących ogólne cele związane z kluczowymi wyzwaniami

¹¹ *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski 2015*, Urząd Statystyczny, Katowice 2015.

Strategii Zrównoważonego Rozwoju. Na drugim poziomie piramidy znajduje się 31 wskaźników dotyczących celów operacyjnych (ang. *operational indicators*), natomiast trzeci poziom obejmuje 84 wskaźniki obrazujące działania (ang. *explanatory indicators*), będące uszczegółowieniem wskaźników wiodących.

Eurostat na bieżąco gromadzi dane od krajów członkowskich i publikuje je na swojej stronie internetowej w zakładce *Selected statistics – Sustainable development indicators*. Regularnie co dwa lata ukazuje się raport Komisji Europejskiej (na podstawie raportu Eurostatu), monitorujący realizację Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE. Dokument ten przedstawia sytuację społeczno-gospodarczą UE monitorowaną za pomocą wskaźników zrównoważonego rozwoju¹².

Baza danych z zakresu zrównoważonego rozwoju jest zasilana głównie poprzez transmisję danych z poszczególnych krajów członkowskich. Często zdarza się, że w celu zapewnienia spójności metodologicznej oraz porównywalności pomiędzy krajami obliczenia wskaźników na podstawie danych surowych, pochodzących ze statystyk narodowych, są dokonywane w Eurostacie. Taka sytuacja może być w niektórych przypadkach przyczyną różnic pomiędzy wskaźnikami liczonymi i udostępnianymi przez poszczególne kraje, a tymi prezentowanymi w bazie danych Eurostatu. Koordynacją wdrażania Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE zajmuje się Grupa Robocza Eurostatu ds. Zrównoważonego Rozwoju. Jednym z jej głównych zadań jest rozwijanie i aktualizacja zestawu wskaźników zrównoważonego rozwoju, który najlepiej pozwalał będzie na monitorowanie postępów w poszczególnych obszarach¹³.

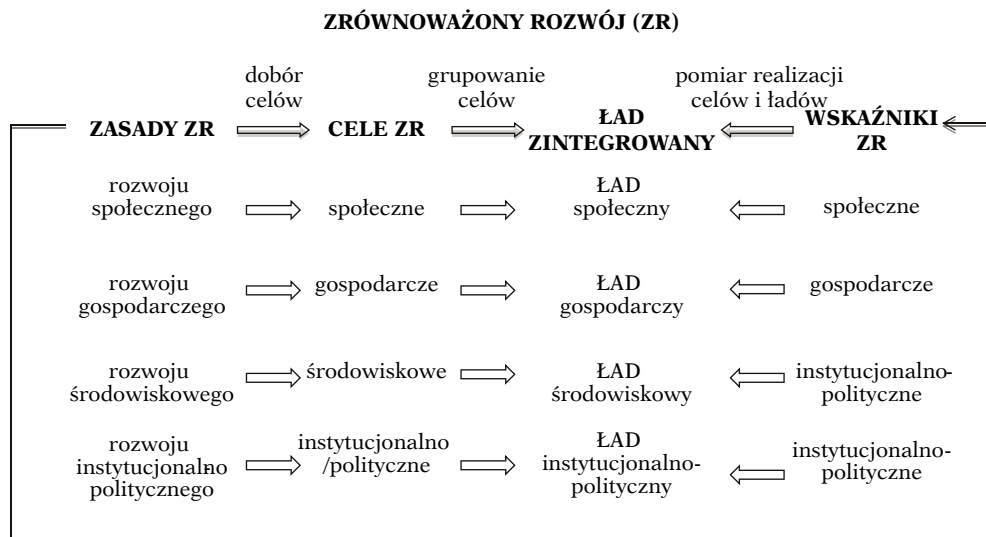
W Polsce dane zasilające bazę wskaźników zrównoważonego rozwoju prowadzoną przez Eurostat przygotowuje kilka instytucji, przede wszystkim Główny Urząd Statystyczny i urzędy statystyczne, jak również Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Finansów, Narodowy Bank Polski, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska i Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

Ilościowe wyrażenie założeń i celów zrównoważonego rozwoju ułatwia ocenę ich wyjściowego poziomu oraz ustalenie docelowego, a także monitorowanie postępu w ich realizacji. Tworzenie baz wskaźników zrównoważonego rozwoju powinno umożliwić diagnozę stanu obecnego i ocenę zmian w czasie dla wybranej jednostki terytorialnej oraz porównywanie sytuacji z innymi jednostkami. Większość miar w bazie to pojedyncze wskaźniki natężenia lub struktury, jedynie w wyjątkowych sytuacjach do opisu zjawiska wykorzystano miary bezwzględne.

¹² *A European...*, op. cit.; Raport Komisji dla Światowej Konferencji ds. Środowiska i Rozwoju (WCED), *Our Common Future*, United Nation, New York 1987.

¹³ *A European...*, op. cit.

Kolejne poziomy konkretyzacji koncepcji rozwoju zrównoważonego, które mogą być poddane pomiarowi wskaźnikowemu, mają wyraźny charakter wzorców, do osiągnięcia których zmierzają zrównoważone zmiany rozwojowe. Dotyczy to zarówno kategorii ładu, jak i celów rozwoju. Wzajemne powiązania tych kategorii, fundamentalnych dla prawidłowego pomiaru rozwoju zrównoważonego, pokazano na rysunku 1.

Rysunek 1. Schemat budowy i grupowania krajowych wskaźników rozwoju zrównoważonego

Źródło: *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski*, GUS, Katowice 2011, s. 16.

Występująca na rysunku 1 kategoria ładu zintegrowanego to kluczowe pojęcie związane z rozwojem zrównoważonym. Oznacza ono – w największym skrócie – spójne (niesprzeczne), jednoczesne tworzenie następujących łaďów: społecznego, ekonomicznego, środowiskowego oraz instytucjonalno-politycznego na podstawie co najmniej umiarkowanego antropocentryzmu lub – innymi słowy – integrowanie zjawisk społecznych, ekonomicznych i środowiskowych na podstawie ładu w zakresie etyki i moralności. Integralność łaďów realizuje się poprzez zrównoważoną ochronę kapitału (środowiska) przyrodniczego, kapitału społecznego i ludzkiego oraz kapitału antropogenicznego (wytworzonego przez człowieka, a zwłaszcza kapitału kulturowego i ekonomicznego).

Nadrzędnym kryterium grupującym wskaźniki są łaďy: gospodarczy, społeczny, środowiskowy i instytucjonalno-polityczny. W dalszej kolejności wskaźniki

pogrupowano w obszary tematyczne i dziedziny – w nawiązaniu do systematyki Eurostatu.

Liczba dziedzin oraz ładów, a także ich zakres tematyczny nieznacznie różnią się w poszczególnych modułach (krajowym, regionalnym i lokalnym). Wynika to z przyjętej metodologii oraz zasadności ujęcia danego zagadnienia na danym poziomie zarządzania. Przykładowo, globalne partnerstwo jest domeną polityki krajowej i dlatego te zagadnienia zostały wyłączone z modułu lokalnego i regionalnego.

Zdefiniowany przez Eurostat zestaw Wskaźników Zrównoważonego Rozwoju (SDI) służy do monitorowania realizacji celów Strategii Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej (EU Sustainable Development Strategy).

Zasady zrównoważonego rozwoju stanowią główny sprawdzian, czy deklaracja realizacji koncepcji rozwoju zawarta w celach polityk (strategii, programów itp.) jest zgodna z istotą tej koncepcji. Kluczowa jest tu z pewnością zasada sprawiedliwości międzypokoleniowej: Wszystkie przyszłe pokolenia mają prawo żyć i korzystać ze wszystkich sobie znanych walorów środowiska, tak samo jak ty, albo jeszcze lepiej¹⁴. Szczególne znaczenie dla prawidłowego posługiwania się tym kryterium selekcji wskaźników należy przypisać zbiorom zasad przyjętym w „Deklaracji z Rio de Janeiro” (tzw. Karcie Ziemi – 27 zasad) przez Unię Europejską (siedem głównych zasad), w polskiej polityce ekologicznej państwa (12 zasad) oraz Deklaracji Johannesburgskiej.

4. Wiodące wskaźniki zrównoważonego rozwoju

Instyтуcjonalizacja zasad zrównoważonego rozwoju poprzez prawodawstwo i światową politykę nie pociągnęła za sobą skutecznych mechanizmów wdrażania, dlatego też obserwuje się powolną realizację działań w zakresie zrównoważonego rozwoju¹⁵. O ile zrównoważony rozwój chętnie jest zapisywany w aktach prawnych czy dokumentach międzynarodowych, zdecydowanie trudniej przychodzi jego monitorowanie oraz wdrożenie. Instrumentami pomocnymi w nadzorowaniu przebiegu wdrażania zrównoważonego rozwoju są m.in. wskaźniki zrównoważonego rozwoju. Badacze nie są zgodni, co do zaproponowania jednej

¹⁴ Raport Komisji..., op. cit., s. 47.

¹⁵ R. Harding, *Ecologically Sustainable Development: Origins, Implementation and Challenges*, „Desalination” 2006, vol. 187, s. 229.

definicji wskaźnika zrównoważonego rozwoju, niemniej jednak ważną cechą jest porównywalność jego wartości¹⁶. W tym celu konstruuje się listy wskaźników, które odpowiadają poziomom ich wdrażania na szczeblu krajowym, regionalnym czy też lokalnym. Z uwagi na to lista wskaźników jest zróżnicowana, co jest wynikiem dostępności danych na różnych poziomach. Obiektami badań, które posiadają rozbudowane listy wskaźników, są kraje, co ułatwia ich porównywalność względem poziomu zrównoważonego rozwoju.

Wskaźniki zrównoważonego rozwoju zdefiniowane przez Eurostat służą monitorowaniu Strategii Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej. Zostały one podzielone na trzy grupy, tj. wskaźniki wiodące, wskaźniki monitorujące cele operacyjne i wskaźniki obrazujące działania. Z uwagi na ich mnogość, przedmiotem niniejszych analiz są wskaźniki wiodące (tabela 1). Pozwalają one w sposób ogólny przyjrzeć się zmianom w zakresie zrównoważonego rozwoju, jakie zaszły od wstąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki wiodące zrównoważonego rozwoju przyjęte przez Eurostat

Obszar tematyczny	Wskaźniki wiodące	Jednostka	Oznaczenie
Rozwój społeczno-gospodarczy	Realny PKB na mieszkańca	EUR/mieszkańca	WZR 1
Zrównoważona konsumpcja i produkcja	Produktywność zasobów	EUR/kg	WZR 2
Włączenie społeczne	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	% ogółu ludności	WZR 3
Zmiany demograficzne	Wskaźnik zatrudnienia pracowników w starszym wieku	%	WZR 4
Zdrowie publiczne	Przeciętne trwanie życia w zdrowiu (kobiet)	Lata	WZR 5
Zmiana klimatu i energia	Emisja gazów cieplarnianych w ekwiwalencie CO ₂	%	WZR 6
	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	%	WZR 7
	Zużycie energii pierwotnej w ekwiwalencie oleju (1990=100)	Milion TOE	WZR 8

¹⁶ T. Borys, *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa–Białystok 2005.

Obszar tematyczny	Wskaźniki wiodące	Jednostka	Oznaczenie
Transport zorganizowany z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju	Zużycie energii w transporcie w relacji do PKB (2000 = 100)	%	WZR 9
Globalne partnerstwo	Oficjalna pomoc rozwojowa w relacji do dochodu narodowego brutto	%	WZR 10

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators>

5. Postęp w rozwoju polskiej gospodarki w porównaniu do UE-25

Dynamikę zmian wybranych wskaźników zrównoważonego rozwoju w Polsce oraz w pozostałych państwach członkowskich w 2015 r. w odniesieniu do 2004 r. (tj. pierwszego pełnego roku członkostwa grupy dziesięciu nowych państw członkowskich) przedstawiono w tabeli 2. Nie uwzględniono w niej Bułgarii i Rumunii (przystąpiły do UE 1 stycznia 2007 r.) oraz Chorwacji (akcesja: 1 lipca 2013 r.).

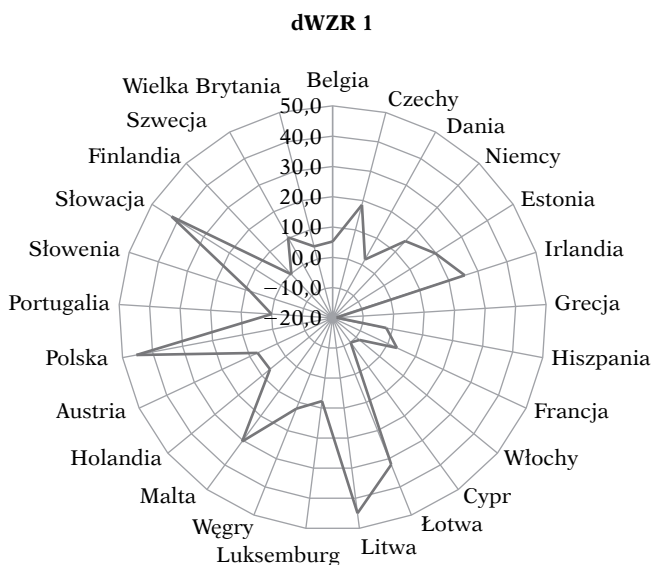
Tabela 2. Wybrane wskaźniki dynamiki zrównoważonego rozwoju w Polsce i pozostałych państwach Unii Europejskiej w 2015 r. (2005 = 100)

Kraj	WZR 1	WZR 2	WZR 3	WZR 7	WZR 9	WZR 10
Austria	107,1	118,7	105,2	138,1	88,6	67,3
Belgia	105,2	120,5	93,4	343,5	93,3	79,2
Cypr	90,0	163,4	114,2	303,2	85,2	100,0
Czechy	118,5	137,8	71,4	212,7	87,3	109,1
Dania	102,0	327,1	102,9	192,5	86,8	104,9
Estonia	119,8	94,2	93,4	163,4	87,1	187,5
Finlandia	99,7	120,4	97,7	136,5	99,1	119,6
Francja	103,3	124,6	93,7	160,0	91,4	78,7
Grecja	81,3	105,5	121,4	220,0	100,1	70,6
Hiszpania	97,9	234,7	117,7	192,9	80,7	44,4
Holandia	106,6	109,4	98,2	232,0	84,7	91,5
Irlandia	125,4	234,7	104,0	317,2	64,9	76,2
Litwa	145,0	118,5	71,5	153,6	100,4	233,3
Luksemburg	107,7	126,6	106,9	357,1	66,1	120,3
Łotwa	132,1	114,0	66,7	116,4	92,4	128,6
Malta	130,4	85,7	109,3	2500,0	111,9	100,0

Kraj	WZR 1	WZR 2	WZR 3	WZR 7	WZR 9	WZR 10
Niemcy	114,8	114,0	108,7	217,9	88,1	144,4
Polska	145,3	125,0	51,7	171,0	94,0	142,9
Portugalia	100,0	118,0	101,9	143,6	93,4	76,2
Słowacja	142,4	156,3	57,5	201,6	65,0	83,3
Słowenia	108,4	150,0	103,8	137,5	108,2	136,4
Szwecja	110,3	108,2	111,1	132,8	84,0	150,0
Węgry	112,2	161,8	87,9	322,2	92,9	118,2
Wielka Brytania	104,4	142,7	94,8	630,8	83,0	148,9
Włochy	91,4	196,3	112,1	233,3	92,4	75,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Zamieszczone dane wskazują na wielkie zróżnicowanie w obrębie państw członkowskich. Na przykład, trzy państwa „nowej Unii” Polska Litwa i Słowacja osiągnęły najwyższe przyrosty PKB/osobę, przekraczające 40%, gdy na przeciwnym biegunie lokowały się Cypr, Grecja i Włochy, w których w tym samym czasie odnotowano spadek o ponad 8%. Omawiane dane w sposób graficzny zobrazowano na rysunku 2.

Rysunek 2. Wskaźnik dynamiki PKB dla krajów UE-25 w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 2.

W okresie kilkunastu lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej znacząco zmniejszył się zatem też dystans w danych bezwzględnych PKB/mieszkańca w porównaniu do średniej unijnej. W 2004 r. wynosił on 7300 EUR, czyli niepełna 30% średniej UE, a w 2017 r. 11 200 EUR, czyli ponad 41% unijnej średniej.

6. Wskaźniki zrównoważonego rozwoju gospodarki polskiej i UE w latach 2004–2016

Poza wzmiankowanym już wcześniej, utrzymującym się w Polsce na dość spektakularnym poziomie wzrostu PKB na uwagę zasługuje kilka innych istotnych wskaźników zrównoważonego rozwoju.

Produktywność zasobów (WZR 2) kształtuje się w Polsce na znacznie niższym poziomie niż średnio w Unii Europejskiej – 0,64 EUR/kg (dane z 2016 r.) w porównaniu do 2,04 EUR/kg (czyli na poziomie zaledwie 31% tej średniej). Co więcej, w analizowanym okresie (2004–2014) mierzona tym parametrem efektywność unijnej gospodarki wzrosła o 33%, gdy w Polsce o 25%. Adekwatność tego porównania może być jednak utrudniona z uwagi na inne relacje cen.

Znacząca poprawa nastąpiła w Polsce w odniesieniu do ograniczania skali ubóstwa i wykluczenia społecznego (WZR 3). W rozpatrywanym okresie 12 lat odsetek zagrożonego nim społeczeństwa spadł z 45 do 21% – w tym samym czasie średnia unijna zmniejszyła się o niewiele więcej niż 2%. Ponadto warto zwrócić uwagę, że w dwóch ostatnich badanych latach poziom osób żyjących w stanie względnego ubóstwa kształtował się w Polsce nawet poniżej średniej unijnej!

W Polsce ujawnił się także trend wyraźnego wzrostu zatrudnienia osób starszych – z 26% (2004 r.) do 46% (2016 r.). Wzrost taki zaznaczał się również w całej Unii, z tym, że był on znacznie wolniejszy – zmniejszeniu uległa zatem różnica pomiędzy obydwojema średnimi i jest ona w ostatnich latach mniejsza, poniżej 10%.

Interesującym wskaźnikiem jakościowym jest spodziewany okres życia w dobrym zdrowiu – uwzględniono dane dla kobiet, bo one żyją dłużej. W tym przypadku dane są zbliżone dla Polski i Unii, wynoszą ok. 63 lata.

Przedmiotem szczególnej troski jest emisja gazów cieplarnianych. W przeliczeniu na ekwiwalent CO₂, emisja ta ograniczyła się w Polsce z 85% w 2004 r. do 82% w 2016 r. – znaczy zatem postęp z tym, że jest on powolny. W roku wyjściowym sytuacja w całej Unii była nawet gorsza (94%), ale nastąpił znacznie szybszy spadek (do 77%).

Tabela 3. Wskaźniki wiodące zrównoważonego rozwoju w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2004–2016

Wskaźnik	Kraje	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
WZR 1	PL	7 300	7 500	8 000	8 500	8 900	9 100	9 400	9 900	10 000	10 200	10 500	10 900	11 200
	UE	24 400	24 800	25 600	26 200	26 200	25 000	25 500	25 800	25 700	25 700	26 100	26 600	27 000
WZR 2	PL	0,51	0,52	0,54	0,52	0,53	0,56	0,56	0,48	0,55	0,56	0,62	0,65	0,64
	UE	1,53	1,54	1,57	1,57	1,58	1,72	1,81	1,77	1,9	1,94	1,95	1,97	2,04
WZR 3	PL	45,3	45,3	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2	26,7	25,8	24,7	23,4	21,9
	UE	62,5	62,5	62,5	62,6	62,2	62,1	62,7	62,2	62,1	61,5	61,8	63,3	63,5
WZR 4	PL	26,2	27,2	28,1	29,7	31,6	32,3	34,1	36,9	38,7	40,6	42,5	44,3	46,2
	UE	62,5	62,5	62,5	62,6	62,2	62,1	62,7	62,2	62,1	61,5	61,8	63,3	63,5
WZR 5	PL	66,9	66,9	62,9	61,5	63	62,5	62,3	63,3	62,9	62,7	62,7	63,2	63,4
	UE	62,5	62,5	62,5	62,6	62,2	62,1	62,7	62,2	62,1	61,5	61,8	63,3	63,5
WZR 6	PL	85,2	85,3	88,5	88,6	87,1	83,2	87,2	87,1	85,5	84,8	82,1	82,8	82,1
	UE	93,8	93,5	93,4	92,6	90,6	84	85,9	83,3	82,1	80,5	77,4	77,9	77,5
WZR 7	PL	85,2	85,3	88,5	88,6	87,1	83,2	87,2	87,1	85,5	84,8	82,1	82,8	82,1
	UE	8,5	8,9	9,5	10,5	11,1	12,4	12,9	13,4	14,4	15,2	16,1	16,7	17
WZR 8	PL	86,9	87,7	91,7	91,6	92,8	89,9	95,8	95,8	92,9	93,2	89,2	90	94,3
	UE	1 706	1 709	1 718,2	1 687,3	1 686,6	1 593,1	1 652,4	1 593	1 583,9	1 566,5	1 507,1	1 531,9	1 542,7
WZR 9	PL	104,7	108,6	113,4	116,6	118,5	119,1	121,9	118	111,2	103,4	82,9	84	85,7
	UE	98,7	97,4	96,2	94,7	93,1	94,3	92,2	90,2	87,9	86,9	94,1	93,2	93,9
WZR 10	PL	0,05	0,07	0,09	0,1	0,08	0,09	0,08	0,08	0,09	0,1	0,09	0,1	0,15
	UE	0,34	0,42	0,41	0,37	0,4	0,42	0,44	0,42	0,39	0,41	0,41	0,46	0,53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W strategii rozwoju gospodarczego UE położono również nacisk na wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych. Pod tym względem znacząca poprawa miała miejsce zarówno w Polsce (z 8,5 do 11,5%), jak i w Unii (z 6,9 do 17,0%). Wysiłki w tym zakresie w Polsce nie odpowiadają zatem unijnym wymogom.

Wspomnijmy jeszcze o jednym wskaźniku (WZR 10) – dotyczącym oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA – Official Development Assistance). Obowiązek udzielania takiej pomocy ciąży bowiem na każdym państwie członkowskim. Jej rozmiar w analizowanym okresie zwiększył się w Polsce trzykrotnie z tym, że nadal odstaje – i to znacząco – od średniej unijnej.

Szczegółowe dane, dotyczące i innych jeszcze wskaźników, zamieszczono w tabelicy 3.

7. Relatywne tempo rozwoju polskiej gospodarki w porównaniu do UE

Obliczenia, wyjaśnionych we „Wstępie” wskaźników względnej stopy wzrostu (wsw), pozwalają na dokonanie porównań średnich zmian wybranych wskaźników zrównoważonego rozwoju – w ujęciu poszczególnych regionów, państw bądź też Unii jako całości.

W tej pracy posłużono się dwiema średnimi: z lat 2004–2006, czyli początkowego okresu członkostwa Polski w Unii oraz lat 2014–2016, czyli dla okresu późniejszego o 10 lat. Tak przeprowadzone badanie porównawcze wykazało, że w poddanym analizie okresie Polska odnotowała znacznie większy wzrost PKB/osobę niż średnia unijna (o 34%). W tym samym okresie nastąpił też znacznie wyższy wzrost zatrudnienia osób starszych (o 28%). Innym ze wskaźników zrównoważonego rozwoju, w którym tempo wzrostu w Polsce wyprzedza znacznie średnią unijną (o 30%), jest oficjalna pomoc rozwojowa. Dość niewielki był relatywny wzrost produktywności (o 5%).

Wśród dziesięciu objętych analizą wskaźników są i takie, w których poziom – mimo pewnego postępu – ustępował jednak w Polsce średniej unijnej: przeciętne trwanie życia w dobrym zdrowiu (wyliczane dla kobiet) o 5% oraz udział energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym jej zużyciu (o 10%).

Dokonane wyliczenia są zaprezentowane w tabeli 4. Pominięto w niej WZR 3 (osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym) oraz WZR 6 (emisja gazów cieplarnianych) – w przypadku tych wskaźników bowiem wartością

pożądaną jest nie ich wzrost, ale spadek (zmiany tych wskaźników zostały scharakteryzowane wcześniej).

Tabela 4. Względna stopa wzrostu wybranych wskaźników wiodących zrównoważonego rozwoju¹⁷ w Polsce w porównaniu do Unii Europejskiej w latach 2004–2016

PL/UE	a. Śred. 2004–2006	b. Śred. 2014–2016	b/a	wsw
WZR 1				
PL	7 600	10 867	1,43	1,34
UE	24 933	26 567	1,07	
WZR 2				
PL	1,55	1,99	1,28	1,05
UE	0,52	0,64	1,22	
WZR 4				
PL	27,17	44,33	1,63	1,28
UE	42,07	53,50	1,27	
WZR 5				
PL	65,57	63,10	0,96	0,95
UE	62,50	62,87	1,01	
WZR 7				
PL	6,90	11,50	1,67	0,90
UE	8,97	16,60	1,85	
WZR 8				
PL	88,77	91,17	1,03	1,16
UE	1 711,01	1 527,23	0,89	
WZR 9				
PL	108,90	84,20	0,77	0,80
UE	97,43	93,73	0,96	
WZR 10				
PL	0,07	0,11	1,57	1,30
UE	0,39	0,47	1,21	

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

¹⁷ Ph. Burny, B. Gaziński, op. cit., s. 199.

8. Podsumowanie

Przedstawiony w niniejszej pracy materiał empiryczny wskazuje na poprawę sytuacji Polski w zakresie przyjętych wskaźników zrównoważonego rozwoju w porównaniu do całej Unii, choć, co zrozumiale, nie jest ona równomierna i nie dotyczy wszystkich wskaźników. Warto zatem dodać kilka uwag objaśniających.

1. Szczególnie widoczny postęp w porównaniu do całej Unii dokonał się co do poziomu PKB/mieszkańca, na co złożyło się kilka powiązanych z sobą przyczyn. Pod koniec okresu realnego socjalizmu polska gospodarka znalazła się w bardzo złym stanie, stąd poziom wyjściowy lat 80. i 90. XX w., demokratycznego przełomu, był bardzo niski. Szybkiemu rozwojowi sprzyjała udana transformacja systemowa. Spory wpływ na osiągnięte wyniki gospodarcze miały i mają fundusze europejskie, których w perspektywie finansowej do 2020 r. to Polska jest największym beneficjentem. Ponadto prowadzona była dość rozważna polityka makroekonomiczna. Dobrą kondycję gospodarki potwierdziły lata kryzysu finansowego zapoczątkowanego w 2008 r. – w następnym 2009 r. jedynym państwem członkowskim, w którym odnotowano wzrost wskaźnika PKB była Polska.
2. Potwierdzeniem relatywnie dobrego stanu gospodarki może być istotne ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego.
3. Znaczącemu wzrostowi gospodarczemu nie towarzyszyła jednak podobna poprawa efektywności wykorzystania zasobów. Częściowo może to być związane ze spuścizną minionego okresu, ogromną materiałochłonnością gospodarki socjalistycznej. Ponadto energetyka nadal oparta jest na węglu – stąd także mało zadowalający postęp w redukcji CO₂.
4. Wzrost zużycia energii w transporcie wynika z tego, że to Polska stała się jednym z unijnych potentatów w tym sektorze gospodarki.
5. Zauważalny wzrost zatrudnienia osób starszych wiązać można z kilkoma okolicznościami: polepszeniem stanu zdrowia i wydłużeniem okresu życia, zmianami demograficznymi (skutkiem niewielkiego przyrostu naturalnego najstarsze pokolenie jest mniej obciążone opieką nad wnukami) i większymi potrzebami obecności w życiu społecznym. Motywacją do kontynuowania pracy zawodowej bywają też nieodpowiadające aspiracjom emerytury.

Warto jednak pamiętać o rozwadze w interpretacji danych statystycznych, gdyż rozwój społeczno-gospodarczy jest kwestią tak złożoną, że nie poddaje się kwantyfikacji ilościowej i zawsze pozostawia niezbadane obszary do dalszej penetracji.

Bibliografia

- A European Union Strategy for Sustainable Development*, European Commission, Luxembourg 2002.
- Borys T., *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa–Białystok 2005.
- Bukowski Z., *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2009.
- Burny Ph., Gaziński B., *The EU Membership vs Rural Development. A Case Study of Eastern Poland*, w: *Strategie gospodarcze i społeczne Unii Europejskiej*, K. Opol-ski, J. Górski (red.), Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015.
- Czaja S., Becla A., *Ekologiczne podstawy procesów gospodarowania*, Wydawnictwo AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2007.
- Figures for the Future. 20 Years of Sustainable Development in Europe? A Guide for Citizens*, Eurostat, European Commission, Luxembourg 2012.
- Harding R. *Ecologically Sustainable Development: Origins, Implementation and Challenges*, „Desalination” 2006, vol. 187.
- <http://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators>
- Mazur-Wierzbicka E., *Zrównoważony rozwój w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej*, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2013.
- Raport Komisji dla Światowej Konferencji ds. Środowiska i Rozwoju (WCED), *Our Common Future*, United Nation, New York 1987.
- World Commission on Environment and Development (The "Brundtland Commission")*, 1987, w: *A European Union Strategy for Sustainable Development*, European Commission, Luxembourg 2002.
- Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski*, GUS, Katowice 2011.
- Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski 2015*, Urząd Statystyczny, Katowice 2015.

* * *

Polish economy as compared to the European Union in the light of selected indicators of socio-economic development

Abstract

In the first part of this article, the concept of sustainable development and its importance in the European Union's socio-economic development strategy is outlined. The sustainable development indicator system, adopted in the European Union, is

discussed. On this basis, using the Eurostat database, an analysis of data characterizing the performance of sustainable development in the Member States, including Poland, was carried out. This assessment has enabled to rank the Member Countries in terms of the level of implementation of sustainable development.

Keywords: sustainable development, headline indicators, Poland, EU